

УДК 343.64(477:438)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.3.04>**ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ РОЗУМОВСЬКИЙ,***Харківський національний університет внутрішніх справ;* <https://orcid.org/0000-0002-0906-564X>,*e-mail: a.razumovskiy@ukr.net*

КРИТЕРІЇ ПРИЙНЯТНОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАЯВ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Розглянуто питання права на індивідуальне звернення фізичною та юридичною особою до Європейського суду з прав людини. Проведено аналіз підстав для звернення осіб із індивідуальною заявою до Європейського суду з прав людини. Досліджено базові умови прийнятності індивідуальної заяви, яка повинна відповідати вимогам, щоб заява заслуговувала на її розгляд Європейським судом з прав людини. Надано пропозиції щодо вирішення окремих ситуацій, які допоможуть особам упевнено звертатись до Європейського суду з прав людини за захистом своїх порушених прав під час реалізації положень національного законодавства.

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, протокол до Конвенції, Регламент Суду, індивідуальна заява, член Ради Європи.*

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, яка підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р. (далі – Конвенція), держава Україна ратифікувала ще в 1997 р., визнавши для себе обов'язковою юрисдикцію рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд)¹. Власне з цієї дати для нашої держави розпочався новий етап розвитку чинного законодавства, який полягає у наближенні національної правової системи України до європейських стандартів забезпечення та захисту прав, свобод і законних інтересів людини. Проте слід зазначити, що ця Конвенція лише містить базові критерії та умови прийнятності, яким повинні відповідати індивідуальні заяви для того, щоб вони могли заслуговувати на розгляд у Європейському суді з прав людини.

З огляду на практичний досвід, слід зазначити, що переважна більшість індивідуальних заяв, що були складені та направлені міжнародним поштовим зв'язком до ЄСПЛ, стикається з критерієм неприйнятності і, відповідно, відхиляється ним. Так, відповідно до реєстру судової практики ЄСПЛ на 27 вересня 2020 р. до Суду надійшло близько 61 950 за-

яв². Незважаючи на те, що за останні п'ять років кількість надісланих заяв засобом міжнародного поштового зв'язку та внесених до реєстру судових проваджень зменшилася майже на 50 %, слід констатувати, що ця кількість заяв усе ж залишається дуже значною та веде до перевантаження суддів у ЄСПЛ. А це, у свою чергу, призводить до того, що важливі справи, передані на розгляд міжнародної судової інстанції, не можуть бути розглянуті першочергово а в необхідному обсязі, що продовжує загрожувати ефективності права на судовий розгляд справи, гарантованого Конвенцією. Адже перед тим, як здійснити крок до їх відхилення, ці заяви мають бути розглянуті представниками Секретаріату і суддями ЄСПЛ. Тобто такі справи швидко заповнюють реєстр Суду і, відповідно, заважають розгляду справ, що більше заслуговують на увагу суддів ЄСПЛ, які відповідають критеріям і умовам прийнятності та стосуються посилення на серйозніші порушення прав людини і основоположних свобод, закріплених у Конвенції та протоколах до Конвенції. Таким чином, досвід і наведена вище статистична інформація вказують на те, що велика кількість індивідуальних заяв була надана заявниками або їх представниками, які недостатньо ознайомлені з критеріями та умовами прийнятності індивідуальних заяв.

¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 27.09.2020).

² Кожна шоста скарга до ЄСПЛ – українська // Практика ЄСПЛ. Український аспект : сайт. URL: <https://www.echr.com.ua/kozhna-shosta-skarga-do-yespl-ukraïnska/> (дата звернення: 27.09.2020).

Водночас під час розгляду проблем щодо звернення осіб до ЄСПЛ на Інтерлакенській конференції, проведеної 18–19 лютого 2010 р. у м. Інтерлакені за ініціативою швейцарського головування у Комітеті МРЄ, було висловлено рішуче бажання держав – сторін Конвенції та ЄСПЛ про необхідність надання потенційним заявникам повної та об'єктивної інформації щодо Конвенції і судової практики Суду, зокрема стосовно процедури подання заяв і умов прийнятності (п. 6 Інтерлакенської декларації від 19 лютого 2010 р.)¹.

Стан дослідження проблеми

Оскільки випадки звернення до ЄСПЛ з боку фізичних або юридичних осіб стають усе більш частими, вивчення цього питання має визначальний вплив. Питанням, що присвячені критерію та мотивам звернення з індивідуальними заявами до ЄСПЛ, приділяли увагу у своїх наукових дослідженнях: Е. В. Бабкіна, М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, В. Н. Денисова, В. Д. Завгородній, І. В. Караман, В. В. Козіна та ін. Однак у своїх працях науковці висвітлюють фрагментарно ті або інші аспекти діяльності Європейського суду з прав людини та проблематики індивідуальних заяв, тому залишається нерозкритою низка проблемних теоретичних і прикладних питань, пов'язаних з оголошенням повної та об'єктивної інформації потенційним заявникам про Конвенцію і судову практику Європейського суду, зокрема стосовно процедури подання індивідуальних заяв і умов прийнятності, з метою більш ефективного захисту своїх прав під час розгляду кримінальних проваджень із застосуванням чинного кримінального процесуального законодавства України та практики ЄСПЛ.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є аналіз питань, пов'язаних із виникненням критеріїв та мотивів прийнятності заяв, необхідних для звернення до Європейського суду з прав людини. Основними завданнями дослідження є визначення рішень ЄСПЛ як джерела національного кримінального процесуального законодавства та застосування для ефективного захисту своїх прав, гарантованих Конвенцією, підозрюваними, обвинуваченими, їх представниками на національному рівні та у міжнародній судовій інстанції.

Наукова новизна дослідження

Зосереджується увага на питаннях, пов'язаних із виникненням критеріїв та мотивів прийнятності заяв, необхідних для звернення до Європейського суду з прав людини, надання потенційним заявникам повної та об'єктивної інформації щодо Конвенції і судової практики Європейського суду, зокрема стосовно процедури подання заяв і умов прийнятності та проблемних аспектів цього питання на практиці. Надано пропозиції щодо вирішення окремих питань під час реалізації фізичними та юридичними особами свого права на звернення з індивідуальною заявою до Європейського суду з прав людини та практичного застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу

Щороку реєструються десятки тисяч звернень до ЄСПЛ фізичних та юридичних осіб, котрі вважають себе особами, які зазнали значної шкоди від порушень їхніх основоположних прав. Виходячи з цього, виникають питання: хто має право звернутися з індивідуальною заявою до Європейського суду з прав людини та яку форму повинна мати індивідуальна заява в контексті положень ст. 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р.

Індивідуальна заява – це право фізичної чи юридичної особи, закріплене в положеннях ст. 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р. Зокрема, у зазначеній Конвенції передбачено важливе положення, згідно з яким «Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права»². Оформлюється індивідуальна заява на офіційному формулярі заяви та подається до Європейського суду з прав людини. Тобто до ЄСПЛ може звернутись особа із заявою, якщо вона вважає, що особисто і безпосередньо стала постраждалою від порушення її прав і свобод, які зазначені у

¹ Інтерлакенська декларація : від 19.02.2010 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a48 (дата звернення: 27.09.2020).

² Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 27.09.2020).

Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р., або в протоколах до неї. Заява має включати лише порушення, допущені одним із членів Ради Європи, в яку входять 47 держав-учасниць, та на цих членів поширюється дія Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. При цьому заявнику, який є постраждалим та права і свободи якого порушені, не обов'язково бути громадянином однієї з цих держав, які ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, що підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р. Наприклад, громадянин Бутану або Гвінеї, який перебуває на території однієї з країн, яка є членом Ради Європи (неважливо, на законних підставах чи ні), може скаржитися на можливу депортацію з країни, яка в разі її виконання може призвести до порушення його прав і свобод за ст. 3 Конвенції.

Водночас порушення прав, на яке скаржиться заявник, повинно бути вчиненням однією з таких держав у межах її «юрисдикції» однієї з країн – членів Ради Європи, що зазвичай означає вчинення порушення права в межах її території. Однак якщо держава, яка є членом Ради Європи, здійснює так званий «ефективний контроль» над частиною території іншої держави, то постраждалі особи, які знаходяться на цій території, мають законне право звертатися до Європейського суду з прав людини з індивідуальною заявою проти такої держави, яка здійснює контроль над частиною території іншої держави. Прикладами такої ситуації можуть бути справи Європейського Суду з прав людини: (заява № 48787/99) рішення «Case of Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia» від 8 липня 2004 р.¹; (заява № 43370/04, 8252/05 та 18454/06) рішення «Case of Catan and Others v. Moldova and Russia» від 19 жовтня 2012 р.². Загальновідомим є той факт, що більшість заяв ЄСПЛ, пов'язаних з порушенням прав людини у зоні проведення операції Об'єднаних сил на території України, а саме на території Донецької та Луганської областей, подаються заявниками чи їхніми

представниками одночасно проти Російської Федерації (яка, як стверджується в індивідуальних заявах від осіб, які постраждали, здійснює у відповідних районах так званий «ефективний контроль») і проти держави України (за якою, проте, залишаються діяти певні зобов'язання відповідно до ст. 1 Конвенції).

Слід зазначити, що заявником до Європейського суду з прав людини може бути як фізична особа, права якої порушені, так і юридична особа, яка є, наприклад, компанією чи об'єднанням. Тому існує хибна думка, яку інколи можна почути, що ЄСПЛ розглядає тільки ті скарги, які стосуються лише прав людини, а не прав юридичних осіб. Це не так. Чимало прав, гарантованих Конвенцією та протоколами до Конвенції, стосуються як фізичних, так і юридичних осіб.

Переважає більшість заяв, що надходять до Суду, подається приватними (фізичними або юридичними) особами – вони і є індивідуальними заявами. Крім цього, держава, яка є членом Ради Європи, у свою чергу, може також подати індивідуальну заяву проти іншої держави-учасниці – така заява має назву міждержавної. Останнім прикладом міждержавних індивідуальних заяв є декілька індивідуальних заяв держави України проти держави Російської Федерації, які стосуються порушень прав і свобод людини на непідконтрольних державі Україні її територіях (в Автономній Республіці Крим, частині Луганської та Донецької областей).

Таким чином, основними керівними документами, на підставі яких можливо здійснити звернення до ЄСПЛ, є Конвенція та протоколи до Конвенції, а також Регламент Суду (нова редакція Регламенту Суду діє з 1 липня 2015 р., в тому числі правило, що зазначено в ст. 47 Регламенту Суду)³. Крім того, ЄСПЛ розробив практичні рекомендації щодо: процедури подачі скарги до суду (від 1 листопада 2003 р., зі змінами); формуляру вимог щодо справедливої сатисфакції згідно зі ст. 41 Конвенції (від 28 березня 2007 р.; є російською мовою); клопотань про надання заяві статусу анонімною (від 14 січня 2010 р.); клопотань про застосування тимчасових заходів згідно з правилом у ст. 39 Регламенту Суду (від 5 березня 2003 р., зі змінами); двох важливих рекомендацій щодо подачі урядами держав-відповідачів та

¹ Case of Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia (Application no. 48787/99) // European Court of Human Rights : сайт. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-61886> (дата звернення: 27.09.2020).

² Case of Catan and Others v. Moldova and Russia (Applications nos. 43370/04, 8252/05 and 18454/06) // European Court of Human Rights : сайт. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114082> (дата звернення: 27.09.2020).

³ Регламент Европейского Суда по правам человека : от 01.01.2016 // European Court of Human Rights : сайт. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_rus.pdf (дата звернення: 27.09.2020).

заявниками усіх своїх письмових зауважень у справі безпечним електронним шляхом (від 22 вересня 2008 р. та 29 вересня 2014 р.¹; в останній рекомендації зазначено, що вона набуває чинності у 2015 р.² після проходження тестового періоду); процедури подання письмових зауважень сторін (від 10 грудня 2007 р.).

Для того щоб ЄСПЛ визнав індивідуальну заяву прийнятною, така заява має відповідати певним умовам (вимогам), у протилежному випадку індивідуальні заяви не розглядатимуться. Такі вимоги (умови) встановлені в положеннях ст. 35 Конвенції, яка підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р. Із індивідуальною заявою до ЄСПЛ заявнику можна звертатися лише після вичерпання усіх національних засобів правового захисту. Інакше кажучи, фізичні особи або юридичні особи, які звернулися за захистом своїх порушених прав і свобод, повинні, в першу чергу, звернутися з цими скаргами до національних судів відповідної держави – члена Ради Європи всіх рівнів юрисдикції. Таким чином, держава, яка є членом Ради Європи, отримує власну змогу виправити стверджуване порушення фізичної та юридичної особи на національному рівні. Так, за загальним правилом в Україні в більшості випадків громадянам необхідно звертатися з оскарженням судових рішень до суду апеляційної інстанції та до суду касаційної інстанції, а останньою судовою інстанцією залежно від обставин є Верховний Суд, Велика Палата Верховного Суду, Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду, Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду та Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду. Звернення з повторною касаційною скаргою до Верховного Суду наразі не вимагається Європейським судом з прав людини, оскільки таке звернення особи, клопотання щодо допуску якого підлягає дискреційному рішенням Верховного Суду, не вважається «ефективним способом правового захисту». Отож звертатися до Європейського суду з прав людини необхідно фізичній та юридичній особі протягом шести місяців з моменту отримання скаргником ос-

таточного рішення Верховного Суду, не очікуючи на результати розгляду Верховним Судом повторної касаційної скарги, яка може бути подана заявником лише для національних цілей держави. Однак самого лише використання фізичною та юридичною особою національних засобів правового захисту зовсім недостатньо. Заявнику необхідно також належним чином викласти та обґрунтувати свою скаргу відповідно до порушених прав, які захищаються Конвенцією (тобто викласти суть порушення Конвенції, про що заявляється в індивідуальній заяві, та надати відповідні докази порушення).

Але правило про вичерпання національних засобів правового захисту не є абсолютним. Необхідно застосовувати лише ті засоби, які є доступними для заявника та здатними ефективно забезпечити виправлення завданої заявникові шкоди і відкривають для нього ймовірні перспективи успіху. Наприклад, у деяких випадках заявник не зобов'язаний вдаватися до засобів правового захисту, коли доведено, що в адміністративній практиці держави-відповідача повторюються певні дії, несумісні з Конвенцією, яка підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р., а офіційні органи держави – члена Ради Європи ставляться до цього толерантно і таким чином роблять будь-яке провадження даремним і неефективним.

Скарги заявника повинні стосуватися одного чи декількох прав разом, гарантованих Конвенцією, тобто обов'язкове дотримання компетенції та юрисдикції міжнародного судового органу, внаслідок чого виділяють такі критерії до скарг, зокрема: предметний (*ratione materiae* – критерій предмета); суб'єктний (*ratione personae* – критерій суб'єкта); критерій часу (*ratione temporis*); критерій місця (*ratione loci*). Європейський суд з прав людини не може розглядати індивідуальні заяви про порушення будь-яких інших прав фізичної або юридичної особи, оскільки це є принципом критерія предмету (компетенція *ratione materiae*) [1].

Крім того, нагадаємо, що з індивідуальною заявою до Європейського суду з прав людини слід звернутися фізичній або юридичній особі не пізніше ніж через шість місяців після винесення (прийняття) остаточного рішення на національному рівні держави – члена Ради Європи (зазвичай ідеться про рішення найвищого національного судового органу країни) або після завершення складної ситуації, на яку скаржиться фізична або юридична особа в індивідуальній заяві і стверджує про відсутність ефективних засобів правового захисту.

¹ Практичний посібник щодо прийнятності заяв // European Court of Human Rights : сайт. URL: https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_ukr.pdf (дата звернення: 27.09.2020).

² Прийнятність заяви // European Court of Human Rights : сайт. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/COURtalks_Inad_Talk_UKR.PDF (дата звернення: 27.09.2020).

Індивідуальні заяви можуть бути подані фізичними особами та юридичними особами лише проти однієї держави чи кількох держав – учасниць Конвенції, яка підписана високими договірними сторонами 4 листопада 1950 р., а не проти будь-якої іншої держави світу чи приватної фізичної або юридичної особи, тобто застосовується принцип критерію суб'єкта (компетенція *ratione personae*).

Суд, до якого подано індивідуальну заяву, розглядатиме лише скарги на ті порушення, які сталися з моменту ратифікації державою-відповідачем Конвенції, яка підписана Високими Договірними сторонами 4 листопада 1950 р., чи відповідного протоколу, судом застосовується принцип критерію часу (компетенція *ratione temporis*) та, як правило, на практиці на території держави-відповідача застосовується принцип критерію місця (компетенція *ratione loci*).

Однак, досліджуючи питання щодо критеріїв прийнятності індивідуальних заяв для подання до ЄСПЛ, необхідно більш детально зупинитись на важливому критерії часу звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ.

Так, сьогодні заявник має шість місяців від дати прийняття остаточного рішення на національному рівні держави (на практиці це рішення найвищої судової касаційної інстанції) або з моменту події, прийняття акта чи рішення, на які заявник скаржиться в індивідуальній заяві і щодо цієї ситуації не існує на національному рівні ефективних засобів правового захисту, впродовж яких він може подати заяву до ЄСПЛ. Після закінчення цього строку заява не буде прийнята до розгляду Суду. Після набрання чинності Протоколом № 15 «Про внесення змін до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод»¹ шестимісячний строк подання заяви до Суду буде зменшено до чотирьох місяців [2, с. 28]. Шестимісячний строк звернення до Суду зазвичай визначається з дати, коли найвища судова чи кримінальна судова інстанція, що уповноважена вирішувати справу заявника, прийняла у ній рішення, або коли скаржник чи його юридичний представник були повідомлені про це рішення. Як уже зазначалося вище, якщо не існує ефективних засобів захисту щодо скарги, шестимісячний термін зі

зверненням з індивідуальною заявою відлічується від дати оскаржуваного акта, події чи рішення. Крім того, правило шести місяців не стосується так званих триваючих ситуацій, на які скаржиться заявник, – наприклад, тривале невиконання остаточного судового рішення, тривале утримання особи під вартою, тривале судове провадження тощо. У таких ситуаціях заявник може звертатися до Суду вже тоді, коли вважатиме, що така тривала ситуація не відповідає практиці Суду, а тому може порушувати те чи інше положення Конвенції. Водночас шестимісячний строк може бути перерваний, тільки коли заявник надішле поштовим зв'язком до ЄСПЛ повну заяву з додатками, яка відповідатиме вимогам правила у положеннях ст. 47 Регламенту Суду². Таким чином, в інтересах заявника подати заяву до ЄСПЛ якомога швидше з моменту отримання ним остаточного рішення чи оскаржуваного акта, події чи рішення, оскільки якщо вона буде неповною (наприклад, не будуть подані всі документи), ЄСПЛ може або відразу визнати заяву такою, що не відповідає цьому правилу, або попросити заявника доповнити її і надати повний пакет документів. При цьому повний пакет документів має бути досланий поштовим зв'язком упродовж все того ж шестимісячного строку. Якщо ж неповну заяву було подано впродовж шестимісячного строку, а повну – вже після його спливу, то вважатиметься, що заявник не дотримався правила щодо подання заяви до Суду протягом шестимісячного строку для звернення. Саме така ситуація мала місце в справі «Sergiy Valentynovych MALYSH against Ukraine and Anatoliy Ivanovych IVANIN against Ukraine» (№№ 40139/14 та 41418/14, ухвала щодо прийнятності від 9 вересня 2014 року)³. У цій справі Суд мав нагоду вперше прокоментувати останню редакцію правила ст. 47 Регламенту Суду від 6 травня 2013 р. та яка набула чинності 1 січня 2014 р., зокрема щодо питання перебігу шестимісячного строку подачі індивідуальної заяви. У ній було вказано на те,

² Стаття 47 Регламенту Європейського суду по правам человека // European Court of Human Rights : сайт. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Rule_47_RUS.pdf (дата звернення: 27.09.2020).

³ Applications nos. 40139/14 and 41418/14 Sergiy Valentynovych MALYSH against Ukraine and Anatoliy Ivanovych IVANIN against Ukraine // European Court of Human Rights : сайт. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus/?i=001-147032> (дата звернення: 27.09.2020).

¹ Протоколом № 15 про внесення змін до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : від 24.06.2020 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-13 (дата звернення: 27.09.2020).

що оскільки в цій справі первісно подані заяви були неповними, заявники не надали копії своїх національних позовів, апеляційних та касаційних скарг, Суд проінформував заявників про недотримання правила ст. 47 Регламенту суду і попередив їх, що перебіг шестимісячного строку подачі заяви до Суду буде перервано лише після подачі повного пакету документів до Суду. Згодом заявники подали повні пакети документів за своїми заявами, як того вимагав Суд, але вже поза межами шести місяців від дати остаточних рішень національних судів. У подальшому розглядаючи ці справи, Суд зазначив, що якщо раніше перше звернення до Суду, в якому навіть стисло було викладено факти та скарги, переривало перебіг шестимісячного строку звернення до Суду (за умови подачі в подальшому повної заяви), з 1 січня 2014 р. умови подачі заяв є більш жорсткими. Зокрема, для переривання перебігу шестимісячного строку необхідно відразу подати заяву разом з усіма документами на її підтримку, а неповні заяви більше не беруться до уваги для цілей переривання перебігу шестимісячного строку. У цій справі, хоча перше звернення першого заявника було зроблене ще до набуття чинності новою редакцією правила ст. 47 Регламенту суду, таке перше звернення не перервало перебігу шестимісячного строку, оскільки він не надав повну заяву у строки, встановлені йому Судом у відповідному листі-запиті. Щодо другого заявника Суд зазначив: його твердження про те, що він мав труднощі в підготовці своєї заяви, були неконкретизованими та не підтриманими жодними доказами чи переконливими аргументами, тому ЄСПЛ дійшов висновку, що другий заявник не надав належного пояснення недотримання вимог нової редакції правила ст. 47 Регламенту суду. Відповідно, Суд відхилив як такі, що були подані поза межами шестимісячного строку, звернення до ЄСПЛ.

Необхідно зазначити, що подавати заяву слід відразу з усіма підтверджувальними документами (копіями позовів, апеляційних та касаційних скарг тощо) і якомога швидше після винесення на національному рівні остаточного судового рішення чи оскаржуваного акта, події чи рішення. Саме в такому випадку заявники зведуть до мінімуму можливі ризики пропуску шестимісячного строку подання

заяви до Суду. Задля уточнення, термін подання заяви до Суду закінчується в останній день шести місяців, навіть якщо цей день є неділею або офіційним вихідним днем. Інакше кажучи, формуляр індивідуальної заяви з усією необхідною інформацією у хронологічному порядку та документами, які також повинні бути складені у хронологічному порядку, повинен бути відправлений до Суду міжнародним поштовим зв'язком щонайпізніше в останній день шестимісячного строку. Отже, заявникові слід переконатися в тому, що він вчасно відправив свою заяву поштою [3, с. 29].

Тому ми вважаємо, що недотримання строку подачі індивідуальної заяви заявниками або їх представниками для звернення до ЄСПЛ є одним із вирішальних чинників у разі визначення індивідуальної заяви прийнятною чи непринятною, а отже, такою, яка не відповідає положенням ст. 47 Регламенту Суду.

Висновки

Таким чином, на підставі викладеного вище вважаємо, що перш ніж звернутися з індивідуальною заявою до ЄСПЛ за захистом своїх прав фізичній або юридичній особі, їх представникам потрібно ознайомитися з Регламентом Суду, Практичним посібником щодо прийнятності заяв, Конвенцією та іншими посібниками, за допомогою яких у правників з'явиться шанс правильно та без помилок заповнити формуляр заяви відповідно до положень ст. 34 Конвенції та правила, зазначеного в ст. 47 Регламенту Суду. Зокрема, необхідно взяти до уваги важливі рекомендації, що склалися з практики щодо звернень до ЄСПЛ: 1) фізичній або юридичній особі необхідно визначити міжнародний судовий орган, до якого буде подано індивідуальну заяву; 2) в індивідуальній заяві повинні бути зазначені чіткі докази порушеного права фізичних або юридичних осіб та докази захисту порушених прав на національному рівні; 3) фізичні або юридичні особи повинні спробувати всі національні засоби правового захисту у всіх судових інстанціях; 4) фізична або юридична особа повинна розуміти, що час звернення до ЄСПЛ і розгляд справи може тривати від двох до десяти років, а супровід індивідуальної заяви у Суді неможливий без кваліфікованого юриста або адвоката.

Список бібліографічних посилань

1. Бабкина Е. В. Компетенция судов интеграционных объединений на примере Экономического суда Содружества Независимых Государств, Суда Евразийского экономического сообщества и Суда Европейского союза. М. : Консультант Плюс, 2016. 44 с.
2. Караман І. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. 3-тє вид., змін. та допов. Харків : Фактор, 2017. 240 с.

3. Караман І. В., Козіна В. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. Київ : ВАІТЕ, 2015. 136 с.

Надійшла до редколегії 28.09.2020

РАЗУМОВСКИЙ А. С. КРИТЕРИИ ПРИЕМЛЕМОСТИ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ЗАЯВЛЕНИЙ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СУД ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

Рассмотрены вопросы права на индивидуальное обращение физическим и юридическим лицом в Европейский суд по правам человека. Проведен анализ оснований для обращения лиц с индивидуальным заявлением в Европейский суд по правам человека. Исследованы базовые условия приемлемости индивидуальной жалобы, которая должна соответствовать требованиям, чтобы заявление заслуживало его рассмотрения Европейским судом по правам человека. Даны предложения по решению отдельных ситуаций, которые помогут лицам уверенно обращаться в Европейский суд по правам человека за защитой своих нарушенных прав.

Ключевые слова: *Европейский суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, протокол к Конвенции, Регламент Суда, индивидуальное заявление, член Совета Европы.*

ROZUMOVSKIY O. S. ELIGIBILITY CRITERIA FOR INDIVIDUAL APPLICATIONS TO THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The issue of the right to individual application by an individual or legal entity to the European Court of Human Rights has been considered. The author has stated the definition of the individual application enshrined in the provisions of the Art. 34 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The author has analyzed the basic criteria and conditions of eligibility that individual applications must meet in order for these applications of individuals or legal entities to be eligible for consideration in the European Court of Human Rights. The author has provided the statistics of the European Court of Human Rights on the number of individual applications sent by international mail and entered in the register of the European Court of Human Rights over the past five years and the case law of the European Court of Human Rights, which has already been formed and continues to be formed on the criteria of inadmissibility and admissibility of individual applications. The author has studied the grounds, which are considered by persons who believe that their rights have been violated can apply individually to the European Court of Human Rights. The main documents that should be used to apply to the European Court of Human Rights have been analyzed. The basic conditions for the admissibility of an individual application, which must meet the requirements and deserve for further consideration by the European Court of Human Rights, have been studied. Scientific works, which cover in fragments certain aspects of the European Court of Human Rights, have been studied. The time from which a person should apply to the European Court of Human Rights has been indicated; and specific decisions of the European Court of Human Rights have been studied. The author has provided propositions to address certain issues related to the appeal to the European Court of Human Rights.

Key words: *European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Protocol to the Convention, Rules of Court Procedure, individual application, member of the Council of Europe.*